

Ångaren Eva.

År 1913 byggde Lödöse Varf ett lastångfartyg i stål på klink för Rederi AB Unda i Göteborg. Rederiet ingick i Wallergruppen som också ägde Lödöse Varf. Ångaren var dimensionerad för att gå i trafik på Göta älv och Väner och dödvikten var 380 ton.

1926 sålde Rederi AB Unda Eva till ett partrederi med konsul Harry Bratt i Göteborg som huvudredare. Under sommaren 1945 fraktade hon pappersmassa för Uddeholms Aktiebolag från Skoghall till Göteborg. På eftermiddagen lördagen den 25 augusti hade hon lastat 335 ton pappersmassa, varav 77 ton låg uppe på däck. Det var balar som vägde 200 kg. Däckslasten skyddades med nio presenningar som låg väl omlott. Vid 17-tiden avgick Eva och man räknade med att vara framme i Göteborg på måndag morgon. Sikten var klar, men det blåste en västsydvästlig vind på 15 m/s och det gick grov sjö. Ångaren framfördes i full fart och däckslasten överspolades flera gånger. Efter drygt en timma, kastade en överbrytande sjö fartyget åt babord och Eva fick svår slagsida. Besättningen kom upp på däck och beordrades att flytta pappersbalar åt styrbord för att rätta upp fartyget, men slagsidan ökade så snabbt att de i stället fick order om att lämpa däckslasten över bord. Strax förstod de att livbåtarna måste i sjön, men de lyckades inte med det och fartyget kantrade. Några i besättningen hoppade i vattnet medan andra försökte sjösätta en mindre eka som låg på däckslasten. De fick i ekan, men den vattenfylldes av sjöarna. De skeppsbrutna försökte nu hålla sig uppe med hjälp av vrakspillror och livbojar.

Ångaren Forshaga, som också lastat pappersmassa i Skoghall, avgick en stund efter Eva. Besättningen på Forshaga såg att Eva fick slagsida. De satte genast kurs mot henne, men när de kom fram till olycksplatsen hade Eva hela babordssidan i vattnet.

Forshaga gick upp alldeles intill haveristen, trots sjögången, och lyckades rädda sex personer av Evas elva man starka besättning. Fem hade redan drunknat och de övriga sex var väldigt utmattade när de plockades upp ur vattnet. Forshaga låg kvar i omkring en timma och under tiden sjönk Eva. Det var en kvinna och fyra män som förolyckades, bland dem befälhavaren. Samtliga hittades senare. De räddade följde med Forshaga till Göteborg.

Styrmannen anmälde sig till Göteborgs Rådhusrätt den 27 augusti för sjöförklaring rörande ångaren Evas förlisning. Det framgick att fribordet var omkring en halv fot efter fullbordad lastning och däckslasten bara hade fastgjorts med presenningarnas sejsningar. Lastrummet var helt fyllt med pappersmassa och lastluckan var omsorgsfullt skalkad. Ballasttankarna var tomma. Man hade lagt plank som strö under däckslasten för att vatten som kom in på däck skulle kunna rinna av.

Det framkom senare att Eva inte var i sjövärdigt skick när hon lämnade Skoghall. Däckslasten var för stor i förhållande till rumslasten och den var dessutom inte fastgjord på sjömansmässigt sätt. På grund av att bottentankarna var tomma blev ångaren så rank att den efter endast någon halvtimmes överspolning blev liggande redlös med stark slagsida. Viktökningen på däck, förorsakad av att massabalarna tog upp vatten, reducerade metacenterhöjden till noll, varpå fartyget kastade babords reling under vatten. När sedan den osurrade lasten försköt sig, blev situationen så ohållbar, att man inte ens hann lämpa balarna över bord.

Eva blev liggande i lera på 20 meters djup. Både fartyget och lasten var försäkrad i Försäkringsaktiebolaget Ocean. Det var tal om bärgning, men många var tveksamma och ångaren blev kvar på Vänerns botten.

Den 4 juli 2000 hittade Anders Möller och hans kamrat vraket efter Eva. Senare blev de också ägare till det och gjorde flera dykningar för att kartlägga fartyget. De bärgade också en del saker bl.a.

fartygsskylten, maskintelegrafen och några glas från lanternor. I våras tog Anders kontakt med oss och undrade om vi var intresserade av de bärgade föremålen. Det var vi naturligtvis, så nu ingår de i våra samlingar. Vi fick även bilder på vraket och en pärm med uppgifter om fartyget.

Stig Bratt

Trafiken på och över älven vintertid.

Förr skötte överroddare och enkla färjor trafiken över älven och under vintrarna gjorde man speciella vägövergångar på isen. I slutet av 1800-talet, när ångfartygen blev vanliga, började man bryta rännor som gjorde det mer eller mindre omöjligt att ta sig över älven. Bl.a. hade Lilla Edets Pappersbruk egna ångare som höll igång trafiken på älven så länge det var möjligt. Detta problem diskuterades på en kommunalstämma i Västerlanda år 1900. Trots att några ledamöter var tveksamma togs beslut om att bilda en kommitté som skulle utreda om man kunde anhålla hos länsstyrelsen (kungens befallningshavare) om att fartygen skulle gå sakta när de passerade övergången vid Thorskog-Gamla Lödöse. En begäran skickades in och den accepterades. Den 19 novem-ber 1901 kunde man läsa följande i Elfsborgs läns tidning:

Vintertrafiken öfver Göta älf.

Hos k. bfhde i Göteborg har klagomål gjorts öfver att de trafikleder, som sedan Göta älf isbelagts, anordnats öfver älfven, ofta skadas genom isens uppbrytning af ångfartyg. Med anledning häraf har k. bfhde utfärdat följande bestämmelser:

”Under den tid årligen, då Göta älf är isbelagd och vintervägar för allmän trafik finnas anordnade öfver älfven mellan Thorskog i Västerlanda socken af Göteborgs och Bohuslän och Gamla Lödöse i S:t Peders socken af Elfsborgs län, mellan Jordfallets färjestad i Nödinge socken af sistnämnda län och allmänna vägen i Rödbo socken af Göteborgs och Bohuslän samt mellan Nyebro färjestad i Säfve socken af det senare länet och allmänna landsvägen i Angereds socken af Elfsborgs län eller på något af dessa ställen, är det befälhafvare å ångfartyg, som trafikera älfven, förbjudet att vid passerandet af dessa ställen och på en sträcka af 200 meter på hvardera sidan af de särskilda vintervägarne uppbryta isen i älfven till större bredd än nio meter äfvensom att på sålunda bestämda sträckor framgå med sådan fart, att isen på sidorna af den uppbrutna rännen skadas genom sugvattnet eller på annat sätt; och skall det, då vägöfvergångarne äro anordnade, under tiden från klockan sex förmiddagen till kl. åtta eftermiddagen, åligga ångbåtsbefälhafvare att minst tio minuter före den tid, då anordnad vinterväg skall passeras, signalera med ånghvisslan och jämväl sedermera genom upprepade signaler varsko dem, som hafva hand om vintervägsanordningens undanskaffande.

Öfverträdelse af dessa bestämmelser i ena eller andra hänseendet belägges med ett vite af femtio kronor, skolande dock, för att vitesförbudet skall anses gällande, genom försorg af vederbörande, som anordna ofvannämnda vintervägar, dels anslag med så stora bokstäfver, att anslagen kunna läsas från ångbåtarnes kommandobryggor, vara gjorda om vintervägarnes inrättande på taflor, som uppställas på högra älfstranden och på båda sidor af anordnad vägöfvergång på ett afstånd därifrån af 500 meter, hvarjämte under den mörka delen af dagen lykta med rödt sken bör vara lysande på nu nämnda platser å högra älfstranden, och dels signal gifvas vid vägöfvergången med röd flagga på stång, då det är dagsljus, och med lykta med hvitt sken under den mörka delen af dagen, när vinterväg är anordnad och ångbåtsbefälhafvare, enligt hvad ofvan sagts, är skyldig signalera ångbåtens ankomst.”

Stig Bratt

Tidskrift om Lödöse Varv.

Inga och Dick Emanuelsson har tagit fram en tidskrift om Lödöse Varv, som finns till försäljning.

LÖDÖSE VARV ETT INDUSTRIMINNE

Det var där och då under varvets glansperiod,

på 60-80 talet,

som vår tid på detta anrika företag inträffade ...

En tidskrift med minnen från Lödöse Varv

Pris 75 kr, inkl. brevfrakt PostNord. Betalning endast Swish.

Beställning 0721649034

emanuelssoninga53@gmail.com

Kommande aktivitet.

- Varvs- och sjöfartskafé klockan 17-19 i föreningslokalen varje tisdag från den 10 januari till och med den 28 mars.
- Visning av den nya dokumentärfilmen om Lödöse Varf den 28 januari klockan 17 på kulturhuset Eden i Lilla Edet.
- Årsmöte i föreningslokalen lördagen den 25 februari klockan 12.

Stig Bratt

Varfs- och Sjöfartshistoriska Föreningen i Göta älvdalen

Långgatan 9, 463 71 Lödöse

E-post: [info@ varfshistoriska.se](mailto:info@varfshistoriska.se)

Styrelsen:

Bert Kopp 0303-33 60 85, Jan-Eric Nordström 0520-66 04 71,

Stig Bratt 076-23 92 299, Åke Karlsson 072-23 31 159,

Erik Kolthoff 073-42 57 546, Urban Pettersson 070-14 72 134,

Björn Sörgaard 031-32 27 436.